Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Tero Heinonen

Kiertotalousratkaisut, politiikka ja kulutus

30.8.2023

SYKE/2023/1571

Ympäristövaliokunta

Viite: Asiantuntijalausuntopyyntö 30.8.2023

Asiantuntijalausuntopyyntö, U 25/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi viherväitteistä U 25/2023 vp

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua ympäristövaliokunnalle. Alle on tiivistetty, mitä ongelmia markkinoilla nykyisin on, miten komission ehdotus vastaa niihin ja mitä avoimia (epävarmoja) kysymyksiä vielä on.

ONGELMIA MARKKINOILLA

- **Yli puolet suomalaisista ympäristöväitteistä on asiattomia** (Heinonen ja Nissinen, 2022)
  - monitulkintaisia (esim. ympäristöystävällinen, ekologinen, vihreä, hiilineutraali)
  - keskittyvät epäoleelliseen, kokonaisuuden kannalta vähäiseen parannukseen
- **Puoluekannasta riippumatta ympäristöväitteiden todenperäisyyden arviointi on vaikeaa** kansalaisille (keskimäärin 81% erittäin vaikeaa tai melko vaikeaa) (Kuluttajaliitto ja Kantar Public, 2022)
- Vaikeaa myös **yrityksille: kaipaavat ja tulisi tukea**, esim. millaista on säädökset täyttävä ja tehokas markkinointi. (Kautto ym. 2021 sekä Heinonen ja Suikkanen, 2023)
- **Väitteiden taustat ja perustelut eivät useinkaan ole avoimia tai saatavilla** (Heinonen ja Suikkanen 2023)
- Koottuja julkisia **havaintoaineistoja ympäristöväitteistä on vain vähän** (Heinonen ja Nissinen, 2022)
  - mainoskirjastot hajanaisia, jos niitä on
  - mainosalustat / mediat eivät välttämättä luovuta otoksia mainoksista edes tutkimuskäyttöön

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

KOMISSION EHDOTUS VASTAA ONGELMIIN

- **Tervettä kilpailua edistetään** (Heinonen ja Suikkanen, 2023)
  - tukee ympäristön kannalta parempien yritysten ja tuotteiden kilpailuedellytyksiä
- **Väittämien laatu paranee** (Heinonen ja Suikkanen, 2023)
  - yhden sanan väitteet (ympäristöystävällinen, ekologinen, vihreä jne.) edellyttäisivät erinomaista suoriutumista
  - elinkaariset vaikutukset on arvioitava (oman ymmärrykseni mukaan laskettava)
  - väittämän tulee kohdistua merkittävään seikkaan tai vaikutukseen
  - tarkentaa vertailusääntöjä suhteessa kilpaileviin tai aiempiin tuotteisiin
  - poistaa markkinoilta merkit, joiden kriteereistä ei ole tietoa
- **Avoimuus on erittäin tärkeää markkinoiden toiminnalle** (Heinonen ja Suikkanen, 2023)
  - arvioinnit, laskelmat ja tulokset julkaistava
  - määräajoin toteutettavat katsaukset

AVOIMIA KYSYMYKSIÄ

- **Yritysten resurssit** tehdä ja varmentaa ympäristöväittämiä? (Heinonen ja Suikkanen 2023)
  - arviointien teettäminen saattaa ainakin alkuun olla hintavaa, ennen kuin toiminta vakiintuu
  - vahvistetaan osaamista yritysten markkinointitiimeissä, viestinnässä ja tuotekehityksessä sekä markkinointi- ja viestintätoimistoissa
  - avun tarve korostuu pk-yrityksissä
- Riittävätkö **viranomaisresurssit**? (Heinonen ja Suikkanen 2023)
  - valvontaviranomaiselta ympäristöväittämien todenperäisyyden valvonnassa oikeustiede kohtaa luonnontieteen ja taloustieteen
  - vastattava valituksiin yksilöllisesti
  - kuluttaja-asiamies on ottanut vireille vain muutaman ympäristöväitteen vuosittain (strategiansa mukaan keskittyy asioihin, joilla on suurta yhteiskunnallista merkitystä & ympäristöväitteiden valvonta on vain osa muuta markkinoinnin valvontaa)
  - viranomaisresurssin vahvistamista ympäristöväittämien valvonnassa piti hyväksyttävänä 90% asiantuntija-paneelista (Salo, 2023)
- **Millä metodilla** arviointi tulisi suorittaa? ”widely recognised scientifc method”
  - Tarvitaan opastusta, esimerkkejä, viittauksia hyviin sektorikohtaisiin standardeihin ja menetelmiin (FSLCI 2023, Heinonen ja Suikkanen 2023)
- **Mikroyrityksiä** eli alle 10 hengen yrityksiä direktiivi ei koskisi
  - mutta **olemassa olevat markkinointisäädökset koskevat**: totuudenmukaisuus ja selkeys
  - osana isomman yrityksen tuotantoketjua, tiedontarve saattaa koskea myös mikroyrityksiä
- Mahdollinen **epäyhtenäinen implementointi ja valvonta eri jäsenmaissa**?
  - nykyisellään viranomainen saattaa puuttua tiettyyn markkinointiin yhdessä jäsenmaassa, mutta muissa jäsenmaissa sitä katsotaan läpi sormien
  - komissiolla on mahdollisuus toteuttaa koordinoituja toimia koko unionia koskevissa tilanteissa (vrt. VW päästöhuijaus)
- Verifiointi 3. osapuolen toimesta
  - verifikaattoreille kovat asiantuntemusvaatimukset
  - syntyykö johonkin EU-maahan myös kumileimasimia?
  - verifionnin nopeus voi olla pullonkaula, tuotekehityksessä aika on rahaa (Heinonen ja Suikkanen 2023)
- Sektorilainsäädäntö vs. vihreiden väitteiden direktiivi
  - unfair commercial practices ja kuluttajansuojalaki pätisivät yhä

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

  - sektorilainsäädäntöä on monissa tapauksissa, esim. pakkausdirektiivi, mutta tuleeko silti osoittaa esim. pakkauksen (vain yksi elinkaaren vaihe) oleellisuus koko myytävän tuotteen osalta?
- **Pärjäävätkö parempia ratkaisuja tarjoavat suomalaisyritykset maailmalla?**
  - **sääntely on tiukentumassa myös EU:n ulkopuolella** (USA, UK, Australia, Kiina)
  - taataanko suomalaisten yritysten tietotaito?
  - onko valvonta kotimarkkinoilla riittävän tiukkaa?

YHTEENVETO

Parempia ratkaisuja tuottavien yritysten on voitava niitä markkinoida, kustannustehokkaasti. Ilman markkinointia keskivertokuluttajien massat eivät löydä ja osta (näitäkään) tuotteita. Huonon tuotteen valheellinen esittäminen parempana – mustan maalaaminen valkoiseksi – on estettävä. Sääntely ja sen taakka on tasapainolaji.

Viitteet:

FSLCI 2023. Position Paper in response to the European Commission's Draft Green Claims Directive. The Forum for Sustainability for Life Cycle Innovation, Berlin. Saatavilla: https://fslci.org/statements/fslci-position-paper-in-response-to-the-green-claims-directive/

Heinonen ja Nissinen 2022. Ympäristöväittämät Suomen markkinoilla. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164261

Heinonen ja Suikkanen, 2023. EU:n Vihreiden väittämien aloitteen vaikutukset Suomessa. VIHERVÄITE-hanke, käsikirjoitus. Hankkeen tiedot: https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus__kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/EUn_Vihreiden_vaittamien_aloitteen_vaikutukset_Suomessa__VIHERVAITE

Kautto Petrus ym. 2021. The Circular Economy and Product Policy. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163214

Kuluttajaliitto ja Kantar Public 2022. Aidosti vihreää vai viherpesua? – Kyselytutkimus kuluttajien suhtautumisesta ja luottamuksesta ympäristöväitteisiin ja -merkkeihin. Saatavilla: https://www.kuluttajaliitto.fi/viherpesuviisari/

Salo Marja ym. 2023. Ohjauskeinoja kotitalouksien kulutuksen hiilijalanjäljen pienentämiseen. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165085/VNTEAS_2023_47.pdf

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**